

Taidon käsitteellistäminen

Onko se tekemistä vai puhetta?

Pirkko Anttila, prof. em.

Mitä on taito?

Laaja ja epätäsmällinen käsite?

Taitoja jaotellaan monin eri tavoin

- vuorovaikutustaidot,
- tiedonkäsittelytaidot
- fyysiset taidot

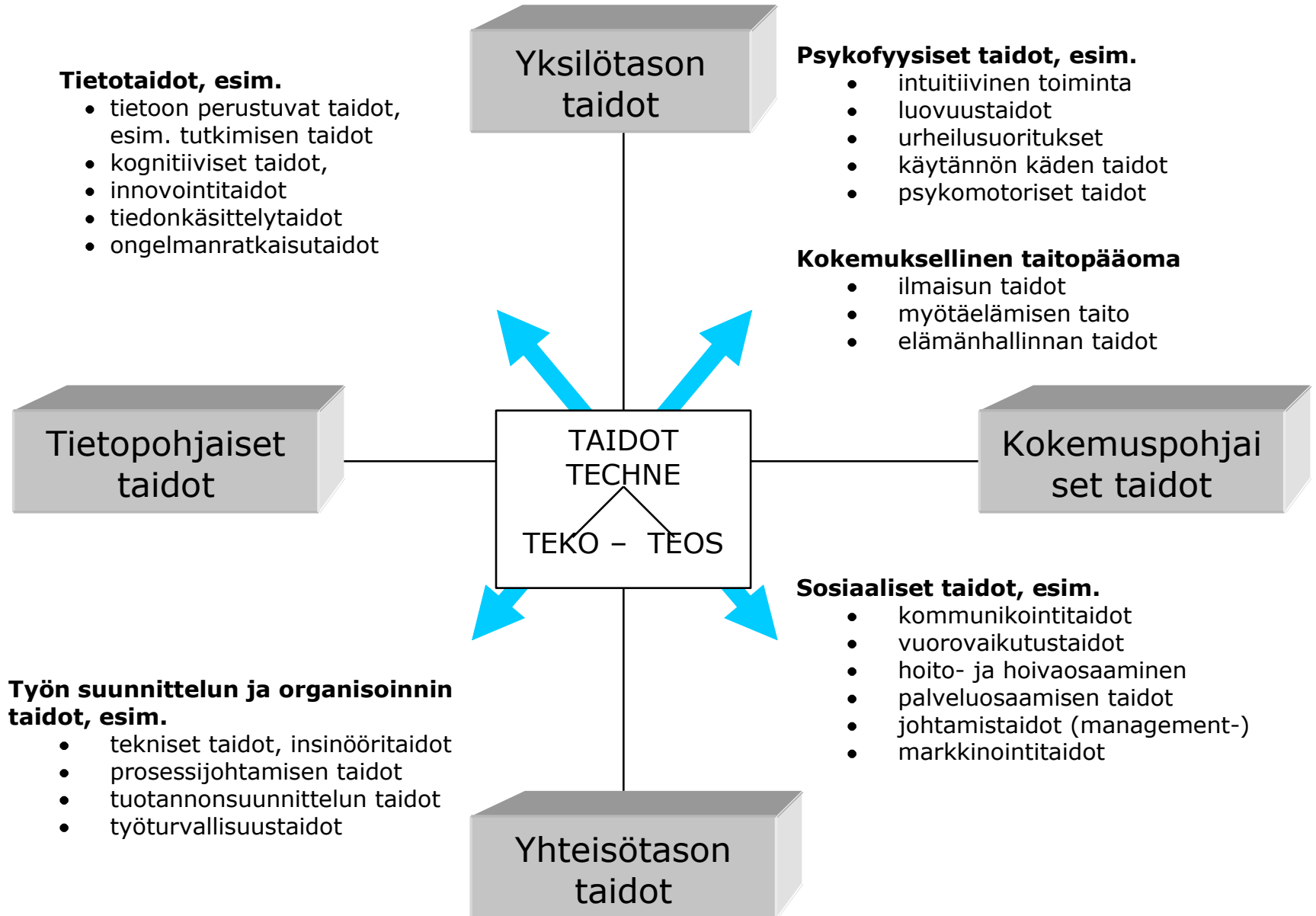
perustelematon jaottelu
jättää katveeseen taidon psykkinen merkityksen

On kaikenlaisia taitoja

- Työtaidot
- Viestinnän ja ilmaisun taidot
- Teknisen osaamisen taidot
- Urheilu- ja liikuntasuoritusten taidot
- Kädentaidot
- Sosiaaliset taidot
- Hiljainen taito (-tieto)
- Keksimisen ja innovoinnin taidot

onko tämä **taitokulttuuria** ?

... yritys perustella erilaisten taitojen olemusta ...

Päivän kysymys:

Miten taitoa voidaan käsitteellistää?

Miten siihen asettuvat puhe ja tekeminen?

Missä järjestyksessä? Kumpi ensin?

”Techne” taidon käsitteen keskiössä

- **Techne** (kr.) tarkoittaa kaikenlaista käytännön osaamista, joka liittyy inhimilliseen toimintaan, tekemiseen ja valmistamiseen.
- Kreikan kulttuurissa **tekhne** tarkoitti sellaista taitamista, joka ei ole ominaista kaikille ihmisille ja jota ei ole ihmisillä luonnostaan (kuten *fysei* vaistonvaraisena ja synnynnäisenä kykynä). **Se pitää oppia.**
- **Se saavutetaan pitkällisen harjoittelun ja oppimisen kautta ja erottaa haltijansa jollakin tavalla joukosta ja nostaa hänet muiden yläpuolelle.**

”Kaikki ihmiset tavoittelevat luonnostaan tietämistä.”

(Aristoteles)

- **”Taito** ei ole mikä tahansa annetun päämäärän toteuttamisvalmius, vaan jotakin, jota ihmisellä ei ole luonnostaan mutta jonka hän voi järkensä ansiosta oppia ja joka edellyttää **toiminnallisen osaamisen lisäksi myös tiedollista käsitystä niistä periaatteista, joihin taidon harjoittaminen perustuu.**”

Taidon ja tiedon järjestys

(Aristoteleen mukaan)

Taito on yksi tietämisen tapa tietämisen seitsenasteikolla

Ihmisen **ei-rationaalinen sielunosa**

- 1) Aistiminen (*aisthesis*);
- 2) Kokemus (*empeiria*)

Rationaalisen sielunosan harkitseva taso = *fronesis* eli käytännön järki

- 3) Järjellinen toiminta, *techne* > osaaminen, tekeminen sinällään
- 4) **Taito** (*heksis poiêtike*) > totuudenmukaisesti päättelevä, järkiperäinen tekemisvalmius

Rationaalisen sielunosan teorettinen taso

- 5) Intuitiivinen järki (*nus*)
- 6) Tieto, oppi > tiede (*epistémé*)
- 7) Viisaus > tietämys (*sofia*)

”Fronesis” eli käytännön järki

- ***Fronesis* on kyky ajatella, miten ja miksi meidän tulisi toimia hyvin, kauniisti ja oikein ja muuttaaksemme elämäämme paremmaksi.**
- ***Fronesis* ei ole kuitenkaan pelkästään taito tai tieto, koska siihen ei liity vain kyky päättää, kuinka saavuttaa tietty päämäärä, vaan myös **kyky päätellä tämä päämäärä** (= Aristoteleen näkemys)**

Miten puhe (tieto) muuttuu taidoksi - miten taito muuttuu puheeksi (tiedoksi)?

- Taidon käsite jakautuu sen mukaan, missä määrin ja millä tavoin niihin liittyy **tietoa** (*episteme*). Tiedon ja taidon suhde näkyy kahdella tavalla:
- **Tietopohjaiset taidot** edellyttävät puhetta / käsitteitä, laskemista, mittaamista ja ja muuta täsmällistä, tarkkaa ja yleispätevää. Tällaista taitoa koskeva tieto hankitaan järjen ja päättelyn kautta ja sitä sovelletaan taidon harjoittamiseen - taito on tiedonhankinnan sovellus.
- **Kokemuspohjaiset taidot** perustuvat arvioon, kokemuksen tuomaan sormituntumaan. Tällaista taitoa koskeva tieto hankitaan kokemuksen ja taidon harjoittamisen kautta ja saatu tieto johtaa syvempään ymmärrykseen asiasta, - taito on tiedonhankinnan väline.
- Tästä tiedon ja taidon suhteesta seuraa kiinnostavaa pohdintaa mm. ammattipedagogiikkaan: kumpaa pidetään ammatin oppimisen **lähtökohtana** ja kumpaa sen **tuloksena**?
 - **Lähtökohtana puhe / tekstit ja tuloksena niitä soveltava taito?**
 - **Lähtökohtana tekeminen / taitosuoritus ja tuloksena ymmärrys asiasta ?**

Millä tavalla taito muuttuu tiedoksi?

(Platonin näkemys)

- ***Riippuu siitä, kuinka ne saadaan tapahtumaan – ja kuinka se tapahtuu hyvin***, jolloin syntyvät päämäärätietoiset toiminnan prosessit eli praksis.
- ***Riippuu siitä, kuinka ne koetaan***, jolloin tapahtuu toiminnan tuloksen arviointi suhteessa tavoitteisiin eli poiesis
- ***Riippuu siitä, kuinka asiat ovat***, jolloin joudutaan käsittelemään kohteesta olemassa olevaa tietoa, joka puolestaan johtaa teoriaan eli käsitykseen kohteen olemuksesta.

Mikä on taidon käyttämisen ja tekemisen päämäärä?

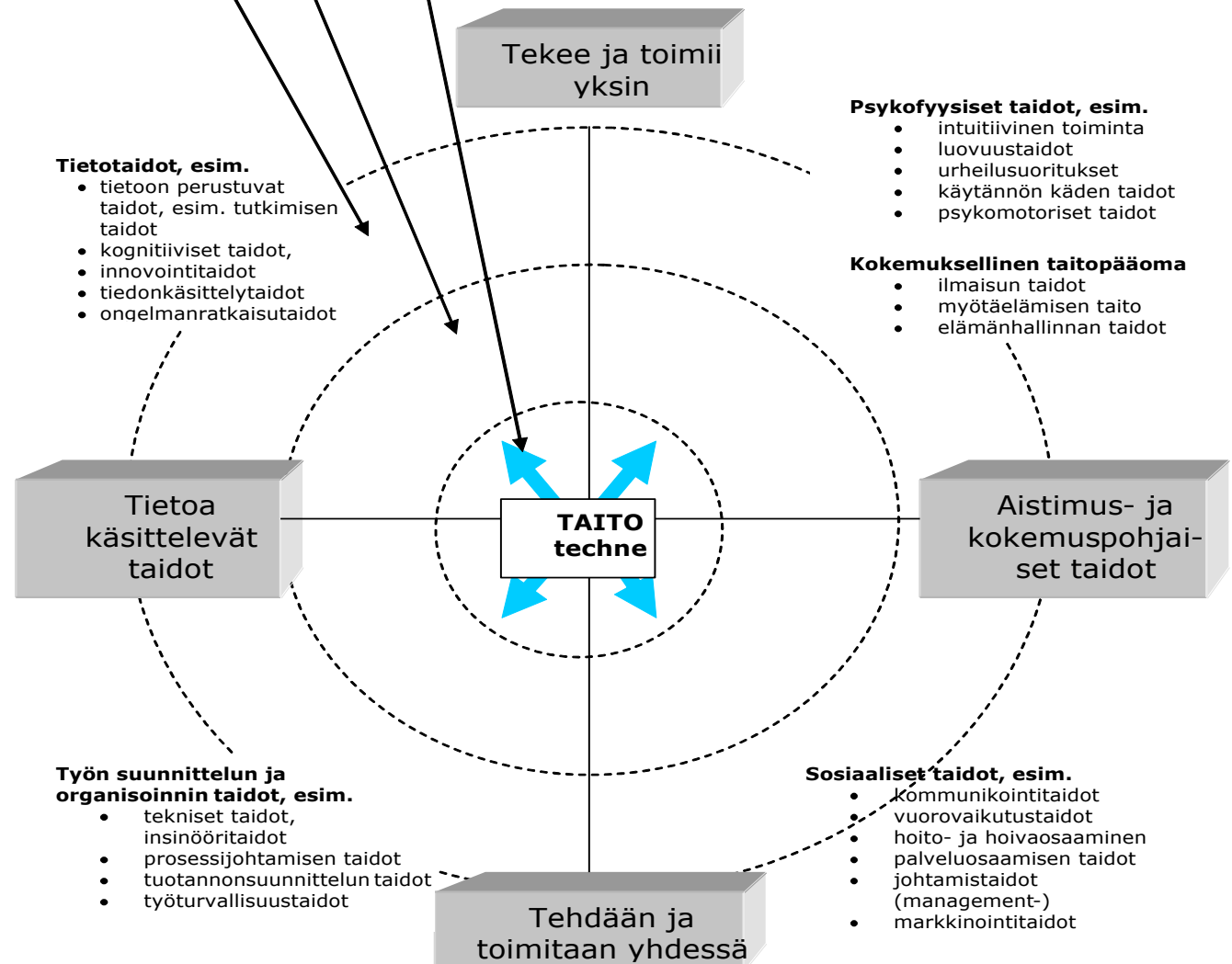
- Taidon harjoittamisen **praksis** ja **poiesis** eroavat toisistaan päämäärän osalta.
- Tekeminen voi olla järjellistä toimintaa (**praksis**), joka ei sinänsä ole sen enempää hyvää kuin pahaakaan.
- Tekemisestä tulee sellaista vasta sitten, kun käytännöllinen järki (fronesis) on antanut sille päämäärän (**poiesis**). Silloin teolle tulee päämäärä, jolla on eettinen luonne: se saa aikaan hyvää tai paha.
- Taidon **poiesis** kytkee tarkastelun sen hyve-eettiseen näkökulmaan: **Mihin taitoa käytetään? Mikä on tekemisen päämäärä?**

TEORIAN TASO – PERUSTELTU KÄSITYS KOHTEEN OLEMUKSESTA

ARVIOINNIN TASO- KOKEMUKSELLINEN POIESIS

TEKEMISEN TASO – PRAKSIS

Taidon,
koke-
muksen,
ymmär-
ryksen
ja tiedon
kehät

Taidon tasojen merkitys

TEKEMISEN TASO – PRAKSIS

Tekemisen tasolla tapahtuu
päämäärätietoinen **TOIMINTA**

ARVIOINNIN TASO- KOKEMUKSELLISUUS - POIESIS

Arvioinnin tasolla syntyy kokemukseen
pohjautuen **TUNTEMUS** toiminnasta suhteessa
tavoitteisiin: onko tulos totta, hyvää, kaunista ja
oikein

TEORIAN TASO – PERUSTELTU KÄSITYS KOHTEEN OLEMUKSESTA

Teoreettisella tasolla syntyy käsitys siitä, kuinka ja
miten asiat ovat, perusteltu **TIETO** siitä, että
tekeminen on ollut hyve-eettisesti perusteltuna totta,
hyvää, kaunista ja oikein

Palataan kysymykseen: puhetta vai tekemistä?

Mikä on taidon käsitteellistämisen (puheen, tekstien, teorioitten, sääntöjen yms.) asema ja tehtävä ammatillisessa koulutuksessa?

Jos lähtökohtana on **puhe ja muut käsitteellistetyt ilmaisut, ja pyritään taidon oppimiseen, niin miten parhaiten saavutetaan tekemisen techne – praksis- ja poiesis –tasot ?**

Jos lähtökohtana on **tekeminen / taitosuoritus praksis-tasolla ja pyritään hankkimaan kohteesta yleistettävää, käsitteellistettyä tietoa niin miten saavutetaan poiesis- ja yleisen ymmärtämisen taso? Miten se muutetaan sanoiksi – puheeksi?**

Jos - ja kun – tiedon (puheen) käytöllä on eettinen ulottuvuus, miten sitä ohjataan ja käytetään ammattipedagogiikan näkökulmasta?